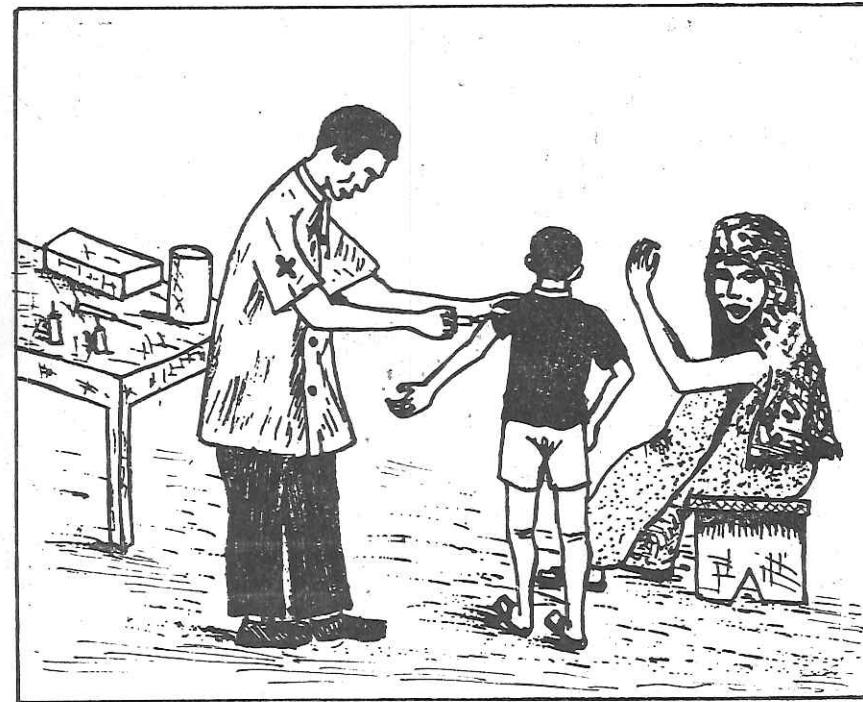

**Bayray ka ni
gaa-ham-baanoo
gaabu**

Jamdaa (alhamma)

I.- SINTINOO

Jamdaa wirci no kañ dori-izey m'a tee. A ga duumi ir gandaa ra. Ndeñ alkabila foo no m'a tee kañ s'i ga nee anofel. Anofeloo hunday, nga woyoo no ma jamdaa noo. Jamdaa si boobo ka tee kala kaydiya waate, waatoo hunday kañ ra borey goo ngey goy kayantey ra, i ga baa saña nda baani.

Jamdaa goo zankey buuyan booba sibiley ra, a goo gundahasarawey kobawey ra ; a ga kate alhaamikoyney ma duu ngey boj za ngey handoo mana too.

II.- JAMDAA TAAMANSAWEY

Hala jamdaa ga duu ka bangay, a ga gar wircoo too boro hamoo ra jibiyye hinka hala ihinza.

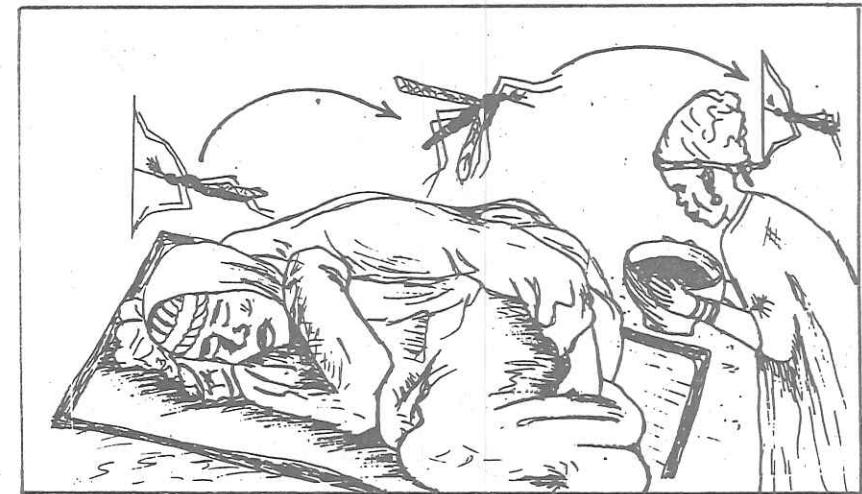

Jamdaa ga boro dii nda moobandu hinza :

- Ijinaa silbawey ti : hargu hiri kañ ga boro hijney ka kara cere ga, nda gaaham jijiriyen, nda gasiyan kañ ga hin ka dii ler foo ka koy ler hinka ga.
- Ihinkantoo silbawey : gaahamkonni futu, jawiya, kuuru konni, meewaanay. Wey mo ga hin ka ciindi bora ga ler foo ka koy ler hinka ga.

- Ihinzantoo silbawey : sungay nda herre, gaahamkonnoo ga zunbu, bora ga duu ler taaci ka koy ler guu jirbi kaana.

Jamdaa silbawey cindey ti : bojsari nda dumaysar nda gundazur nda yeeri. Nda wircikoynoo mana safar jamdaa g'a zaari-zaari. Nda wircoo yalandi bora ga tee magar-magarkoyni.

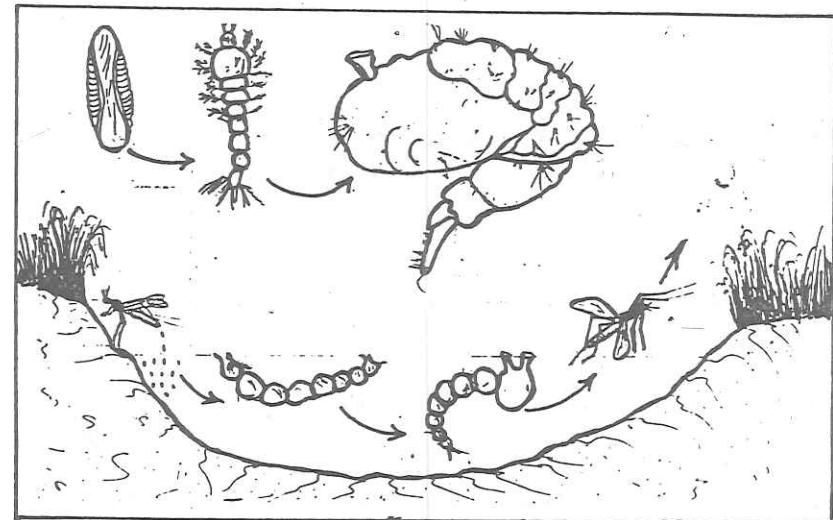
III.- WIRCOO BERAYANOO NDA KOYJINAYANOO :

A mana ti ndeñ kul ma jamdaa bere boro ga. Ndeñ kabilia foo no m'a noo kañ maayoo ti anofel. Amma kabilaa woo hunday ra anofel woyoo no ma jamdaa bere, a mana ti aroo.

Takaa kañ nda anofel woyoo ga jamdaa bere boro ga ti : a mma jamdakoyni nama, a ma jamdaa dori-izoo sanbu a do, a ma koy baanikoyni nama ka dori-izoo tañ kuroo ra. Dori-izey ga say bora hamoo kul ra, i ma koy huru nga kuri gunguli cirawey ra k'i ñaa. Dori-izey din ga kuri gunguli cirawey ka few cere bande. Woo ti sibiloo kañ se jamdakoyni ga gasi. Kuri gunguli cirawey fewroo nda boobayan ga jamdakoynoo kuroo nakasi. Woo se jamdakoyni ga gaabuunay, a ga faabu (luufu), tasaa nda daamal-izo ga warga. A ga binini, a ga binawangay (tubbutu).

Kuri gunguli cirawey kañ ga few bojlondi linjey ra ga kuroo ganji a ma dira boriyo boro bojlindjey ra. Woo ma kate jamdakoyni ga meewaanay, a ga handiri laalay.

Jamdaa goo nda alhaali laala foo kañ zankey do boro ga doona ka dii a. Nga silbawey nda jamdaa waney ga fay, ba kañ jamda follokaa no. Zanka jamdakoynoo ga tun de a ma kasanji, a ma kogu,, a ma gofi : woo s'i ga nee citi-citi.

IV.- NDEÑOO HAYYANOO :

Ndeñey ga guuri dañ hari dunbey nda hari kayey ra.

Ndeñ-izeyan ga hun guurey din ra, fatawey ga ñay jirbiyan banda ga, i ga beeri, i ma deesi ka hun haroo ra.

V.- HAYEY KAÑ GA BORO JEBU JAMDAA RA :

Ngey ti :

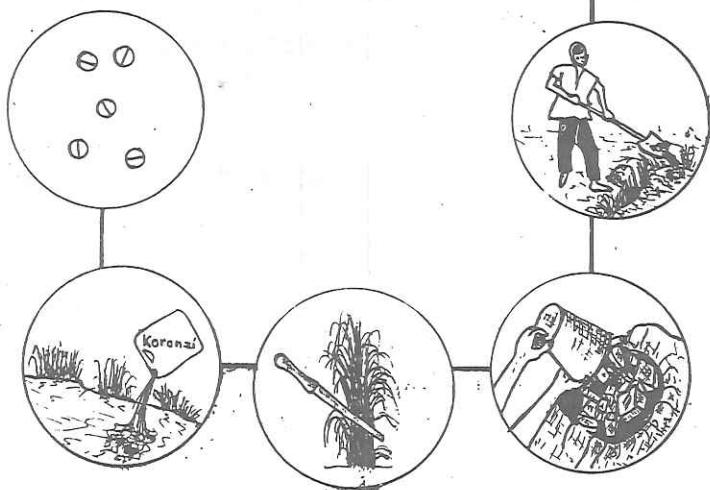
- boro ma dullu dañ ka ndeñey gaaray ;
- boro ma ndeñ wiya haya dañ ;

- boro ma kani ncilla ra ;
- boro ma teme daŋ ni hugoo ganbey nda funetarawey ga nda ni ga hin a ;
- boro ma ni hamoo sutura boriyo ;

isey kaŋ nda boro ga

madaa koray

- boro ma guusu buuney daabu kaŋ goo windi ra wala windi manay ga ;
- boro ma konku zeeney fiji ;
- boro ma alhaadimay jinay buuney kaŋ ga jinda-jinda windoo ra gum, wala ma i daabu kaydiya waate ;
- boro ma fay nda ka dumaray daŋ windoo ra wala nga manay ga ;
- boro ma karanzi wala loora jii zeena mun hari kayey nda hari dunbey ra ;
- boro ma subey kaŋ goo ni windoo ra nda wey kaŋ goo ni windoo manay ga moorandi.

VI.- JAMDAA SAFARYANOO

1. Jamdaa safaryanoo kaŋ ga boro jebu :

Nga ti : boro ma niwaakin sanbu nda taka woo cee foo jirbiyye ra :

Jiiri 1 se ganda	Jiiri 1 ka koy jiiri 2	Jiiri 2 ka koy jiiri 5	Jiiri 6 ka koy borobeeri nda woy alhaamilkoyni ga
Kinin-ize O	Kinin-ize O	Kinin-ize OO	Kinin-ize OOO

Kinin-ize jere O

Kinin-ize fo O

2.5.1. Safaryanoo kaj ga jamdaa tangam

Boro mma niwaakin sanbu nda takaa woo :

Zaari	Jiiri 1 se ganda	Jiiri 1 ka koy jiiri 2	Jiiri 2 ka koy jiiri 5	Jiiri 6 ka ziji
jinaa				
hinkantoo				
hinzantoo				
taacantoo				
guwantoo				

Gaa hamkonni ga hin ka zunbu nda jamdakoyni náspirin sanbu nda takaa woo :

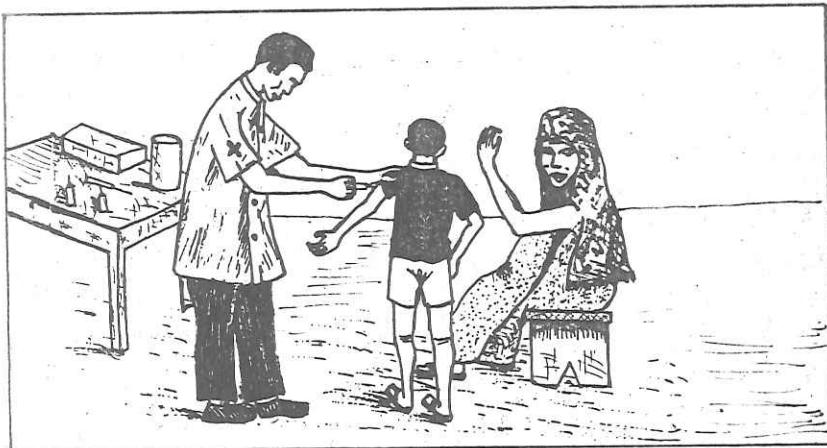
jiiri	adadu	taagandiyano jiiri 1 ra	leerawey kaj goo safarey hañroo nda cere game
3 ka koy 7	ka koy	cee ka koy cee 3	leera 4 kul banda ga
7 ka koy 13		Cee 1 ka koy cee 3	leera 4 kul banda ga
13 ka koy 15		Cee 1 ka koy cee 3	leera 4 kul banda ga

ir ma taasi ka bay :

- gaaham kaj ga niwaakin nefé, koyoo si hima ka niwaakin sanbu jamdaa se ; a ma koy lotokor ;
- nda jamdaa na zanka ka citi-citi (kasanji nda gofi) ma koy nd'a lotokor tanba ;
- borobibi safarey jamdaa misoo ra : i ga boobo :

- balasa goo no i g'a hiijan di k'a hañ. A ga gunda baanandi, i amma a ga hottu niwaakin takaa, hewoo ga tinj.
- farkahašša goo no ; i g'a zargandi k'a hañ.
- manši goo no, i ga duuri fita durante tonton a ga zankey se. A ga hansa ka ñafa.
- jisima goo no, i g'a zargandi hariham koga ra (deeši ga bisa ka baa) i ma barkura tonton a ga.
- gorgo mo ga tee : i g'a hina nda tonko i m'a hañ nda konnoo. A ga bora ka sungay, gaahamoo nuuna ga kayri.

ir ma taasi ka bay : kaj borobi safarey adadoo takaa ga sendi. Boro kaj ga baa ma i ka safar, ma too ngi baykey do.

CENSAA

Cense, safari no. Pikka goo, i hajanta goo ; i ga hin ka marga cee fooyaj. Ngey nafaa ti i ma dori foo wala dori booboyañ ganji boro ga. Wircey kaj ga censandi kul dori-ize m'i tee. Dori-izey din no censaa safaroo teekey ga doroo dalilo sajaa wii i ra, i ma dori-ize saja buuney ti cense safari. Safaroo din ga wircoo dañ baanikoyni ga nda alhaali kaj ra wircoo ga tun bora ga bila a ma haye hasara a se, wala a ma yee k'a dii koyne, zama doriize sajabuuney kaj huru bora kuroo ra ga kate gaaham ma dori tangamkawayaj tee kaj ga ganji wircoo ma yee ka bora dii.

Censewey jerey ga boro hallasi dori ra hala abada ; amma jerey alfaydaa goo nda kaydoo zamanoo ra.

Hō, cense safari ga bara dori booboyañ se, sanda :

- kototo beeroo censaa : besežé ;
- toogaa nda bindijoo (wircoo kaj ga boro ka turra).
- poliyo (doroo kaj ga zankey cewey hasara nda kormollo-ize doroo censaa (detekoko nda poliyo),
- maššaa censaa.

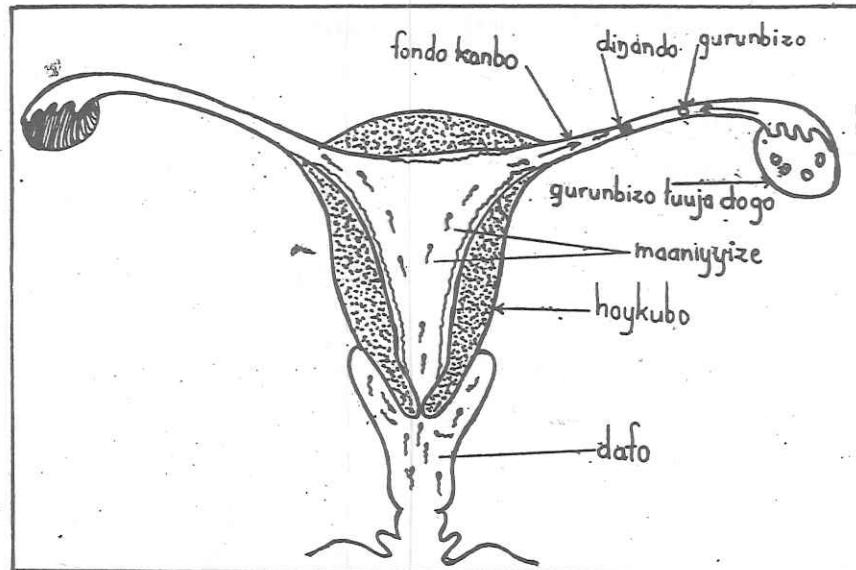
Censewey wey zankey se i ga booboo k'i tee kaj goo jiiri iddu se ganda zama ngey ma bag'ey (yalaafu).

Censaa safaroo	d o r o o	diidaa kaj ga censa ga tee
• besežé	• kokoto beeroo	* za zanka hayandoo ga * wala jirbi iyye banda ga
- detekok nda poliyo	- toogaa, bindijoo, kormollo-ize doroo, zankey doroo kaj ga cewey hasara	- handu hinza ga a goo - pikka hinza kaj ga tee cere bande - loti kaj ga tee handu-handu ga.
+ ruwax	+ maššaa	+ handu 9 ga

Woy alhaamilkoyney ga hima ka cense bindijoo wircoo se (tetanos) ngey alhaamiltaraa handu taacaa ga. Censa goo no naarukey se. Censa goo no mo wircitarmawey se sanda kolera censaa, luumuto censaa (mininžitoo), masacara beero censaa.

Censaa ka hin ka gaahamkonni kayna tee boro se.... Amma aspirin ga wasa ka konno din tangam. Censa oku kañ dogoo ga tee nusu : kokoto beeroo censaa no. Hala nusoo din mana bangay kul kokotaa cansaa mana boori, a si tee nafaw boro se. Nga duubaaniyanoo ga gay, a ga hin ka too handuyan. Hala nusoo bangay kul kokoto beeroo censaa boori.

Nusoo din si hima ka boro lakkaloo tunandi, boro si hima ka safari dañ a ga, a ga duu baani nda nga boj. Bora ma gaabandi nusoo ma henen bila saafun wala alkol. Ir ma bay kañ gaahamkonni wala gundazur wala alagarataray (luufuyan kañ hun ḥaa jañay wala gaata ra) si boro ganji ma cense, nda zanka no wala baalici no. Boro kañ ga baa ni zankaa ma cense ka boori, ma censawey tee ngey waato ra, ma si dirja censa, tiiraa. Zama tiiraa din no ma bayrandi censawey kañ tee ka bisa nda wey kañ cindi. Nda zankaa ga huru lokkol tiiraa din ga cebe a cense, wala a mana cense. Woo se tiiraa din boro ga hima k'a kula, nga hima k'a kanba

ni bande lotokor waati kul

Ize duu jañay : gunyan

Ize si hin ka duwandi bila aru nda woy ma marga. Ize duu jañay ga hin ka ti zaman haya, a ga hin ka ti haya kañ ga duumi.

Ize duu jañay kabilia hinka bara :

1. kurje nda wandeyañ ga bara kañ ga duumi ize jañay ra.
2. affooyañ goo no kañ ga kay ize foo wala ihinka ga bila nda ngey ibay.

Ize duu jañay daliley

Woyoo here :

Daliley ga booboo kañ ga woy ganji ize

- 1.1. Wallifongoo ga hin ka woyoo gurunbu-izoo tuuja dogoo zañandi : woo binde ra gurunbu izoo (kañ ra maaniyyu-izoo ga huru) si.yee ka taka.
- 1.2. Zañay ga hin ka kate fondaan kañ maaniyyu izey g'a gana ma dija. Adisi i si hin ka bisa ka duu gurunbu-ize.
- 1.3. Zañayyan kañ ga tee haykuboo nonguyañ ra kañ ga hin ka ganji woy ma gunde zaa.
- 1.4. Gunde hasaraw kañ mana tee nda henenyen, a mana tee nda fonda, baykaw man'a tee, ga hin ka ize ganji.
- 1.5. Nda ziibey wwindiyanoo mana tee nda woo kañ ga hima kul woyoo ga hin ka goro a si duu ize.
- 1.6. Woy ga hin ka ti baalici amma nga woytaraa ma cindi zankataray wanoo ga. Woyoo din ga goro a si duu ize.

1.7. Gurunbu beeri ga tee woy fooyaj haykubey ra. Woo din nda alhaamiltaray mana ti affoo zama wirci no kañ ga hin ka ize ganji.

1.8. Woy kañ nga woytaraa mana taka ka boori ga goro a si duu ize.

2. Aru here : Maaniyyu-izey janja, wala ngey jecceyanoo, wala ngey yalaafuyanoo, wey kul ga hin ka aru ganji ize.

2.1. Walligongoo kañ mana safar ka boori wala wircey kañ aru nda woy marayan ga kaa nd'ey kañ mo mana safar ka boori : wey kul ga hin ka ize ganji.

2.2. Kurje nda wandeyan ga bara kañ affoo kul ga hin ka duu ize nga boj se, amma nda i marga ize si tee.

Lakkal danjan

- Woy ga hima ka hansa ka lakkal tee nga ziibey windiyanoo se. Nda a mana tee nda fondaak kul woyoo ga hima ka koy lotokoroo do.
- Woytaray wala arutaray wirci kul dalil no kanj ga kate kurje nda wande ma koy dii lotokoroo.
- Woy kanj mana too jiiri 18 si hima ka hiiji nga gaahambaanoo jootaa se.
- Wallifongoo ga hima ka tar ka safar, a ma safar mo ka boori.

Safaryanoo

Nda boro na wircey wala leybey wey kanj irandi sikka ni boj ga, ibooriya ti ma koy lotokor.

Yaamar

Za bora na wirci sikka ni boj ga no n'ga koy tokor. Wircey wey safaryanoo ga baa suuri nda ne zama mise no kanj ga hin ka gay.

Alhaamiltarawey moorandiyano

Dalilyan ga bara kanj se ir gandaa alhukumoo ga boona borey ma alhaamiltarawey moorandi cere.

Daliley din ti wey :

1. Woy hayoo se :

- alhaamiltarawey moorandiyano ga kate woyoo ma hunanzam gunda hinka nda cere game.
- a ga kate haykuboo ma hunanzam. Woo ra a ga hallasi albasu booboo ra hayyanoo waate, sanda kuri dandi, wala heykuboo kottuyanoo.

- a ga gunde hasaraw ganji.
- wirciyaj ga hin ka bara woyoo ga kaŋ a g'i ganji i ma futu, sanda bine dori.

2. Ize taana se :

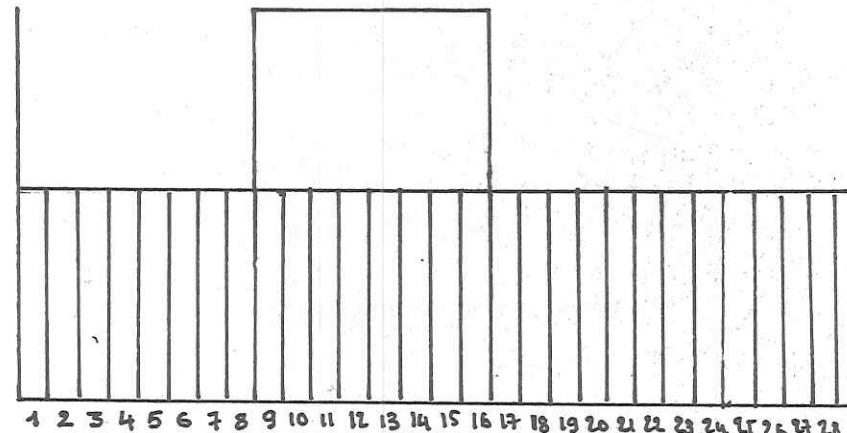
Alhaamiltarawey moorandiyanoor ga kate zankaa ma gay a ga duu jaŋoo waawaa kaŋ cine si a se, kaŋ ga ti jejebu nga nda wirci booboyaŋ game.

A ga albasyeŋ ganji kaŋ sarfatu kosuyan ga kaa ndey.

3. Hugoo se :

Alhaamiltarawey moorandiyanoor ga zankey saajawyanoo faalandi hayragey se, sanda zankey hunaa, ngey bankaaraa, ngey safaryanoo nda ngey cawoo almušakkey

- A ga kate kuŋe nda wande ma daame ngey gorokasinaa ra bila i ma joote nda ize duuyan kaŋ i mana booná.

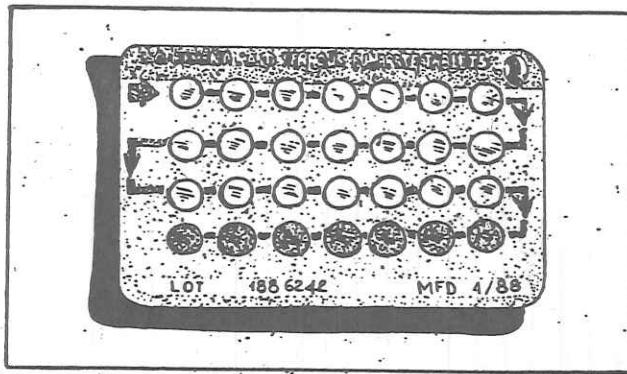

Alhaamiltarawey moorandiyanoor fondawey

Fondoyaŋ ga bara kaŋ ga kate boro m alhaamiltarawey moorandi cere.

- **Ijinaa** ti boro ma hin ni boŋ alwaatey kaŋ ra woyoo ga hin ka gunde zaa.

Ir bay ka war bayrandi kaŋ jirbiyaŋ goo hando ra kaŋ hinne ra woyoo ga hin ka gunde zaa. Alfayda ti boro ma jirbey din bay handoo ra. Nga nafay beeroo ti kaŋ a sii nda albası kul boro gaa-ham baanoo se. Jirbey din bayraa ga ti koray ize duu jaŋa se. Amma nga albasoo ti boro si marga waati kul ka ni baa. Woyey kaŋ ngey ziibi windiyanoor si hang cere.

bande si hin ka fondaawoo gana

- Ihinkantoo ti pililoo zaayanoo :

Macin ti pilil : safari alhaali no kaj ga hima nda inin. Woyey g'a zaa ka alhaamiltaray ganji. Pililyan oo no kaj si zandi kala ziibey zaari jinaa hane, ffooyan ga bara kaj si zandi kala ziibey jirbi uwantoo hane.

Pilil ga hima ka zandi zaari kul alwaati follokaa a. Nda boro dirja zaaroo pililoo, m'a zaa alwaati kul aji ni lakkalo zunbu a se, amma woo si ganji ma ni aaroo pililoo zaa. Nda boro dirja ni pililoo jirbi inka cere bande, ibooriya ti ma koy lotokor, zama ni a hin ku gunde zaa.

pililoo nafa ti kaj boro g'a zaa zamano ra kaj ni i boona ize, m'a naaj zamano ra kaj ni ga baa ize uyan. Pililoo goo ize duu janaj safari beerey ra.

Pililoo zaayanoo goo nda albasiyaŋ :

- a ga alwaazibi boro ga m'a zaa zaari kul,
- boro ga hima ma bara nda ifurgandateyan,
- lotokor koyyan ga alwaazibi pililoo zaakaa ga waati kul kaj a dirj'a hala zaari hinka,
- woy kaj ga pililoo zaa binoo ga hin ka tay, a ga hin ka gaaham zaa, nga ziibey ga hin ka jecce, bonsari ga hin ka duu a.

Laasaabu

Pililo si hima ka zandi bila lotokorey yaamar ga

- ihinzantoo ti pikkawey kaj nda i tee handu 2 wala handu 3 nda cere game ga woyoo ganji a ma gunde zaa. Amma pikka si tee kala boro ma hakiika kaj gunde si woyoo ga.

Alhaamiltarawey moorandiyano pikkaa nafawey ti : kaj naanay goo a ga, a ga boro hunanzam. A ga yee ka woy naanandoo fafey waawaa tonton zama hinne a ga naanandi.

Amma albasi hinka goo a ra :

- a ga hin ka ziibey windiyano ganji a ma tee nda fondaawoo ;
- a ga hin ka kate woy ma gay a si gunde zaa.

Yaamaryan

Pililey :

- War ma sintin k'i harj za ziibey sintinoo ga,
- pililoo gaaboo ti war m'a zaa zaari kul waati (ler) follokaa ga.
- nda war dirja war zaaroo pililoo war m'a harj dimmaa de ga kañ war lakkaloo zunbu a se zaaroo ra, wala nga subaa ra. Amma woo si ganji war ma nga banda ga wanoo harj waatoo ra kañ war na kayandi a se,
- nda war dirjaraa bisa zaari foo kul war ma koy lotokoroo do wala war ma goro war si pilil harj hala han kañ war dii ziibi. Amma war ma bay kañ alwaatoo din ra gunde ga hin ka zandi.
- albsey wey ga hin ka bangay pililoo zaayanoo handu jinaa ka koy ihinzantoo ga :
 - kuri kañ ga kom, a ga bibi ka bisa ziibey windiyanoo wanoo.
 - gaaham boori jañay doonayañ kañ si nda albasi boobo.
- nda kuri komaa mana ben jirbi hinza banda ga, war ma gay pililey ga, war ma koy lotokoroo do,
- war ma bay kañ pililey pakata mana tee kala woy folloku se, haya mo si hun a ra ka nondi boro tana se.

Moojine wirci berantey

Moojine wirci berantey ga booboo ka bangay margayan banda ga kañ tee baanikoyni nda boro game kañ wircoo goo a ga.

Moojine wirci berantey kañ ga doona ka tee gandaa ra ti : masar beeroo nda šoppiisoo.

Affooyañ ga bara kañ se i ga nee nusu baana nda nikola nda fawere wircoo.

I.- Masar beeroo

Masar beeroo, moojine wirci no kañ ga bere. Dori-izo kañ g'a tee maayoo ti : tereponem pallidom. Dori-izo si cindi boro moojinoo hinne ra. A ga hin ka baraa gaahamoo kul dira nda wircoo mana safar ka boori.

* Wircoo taamansawey

• aruborey do :

Hala aru kañ ga saabu marga nda woy kañ wircoo goo a ga, nusu kaccu, doona ga fatta aroo moojinoo ga. I ga nee nusoo din se "šankar".

Šankaroo ga ti haya kaŋ si boro maray, amma a ga hanse ka doroo bere, hari tariya ga hun a ra. Šankaroo ga boobo ka tee hafeboŋ ga, amma a ga hin ka tee hafe kuuru ga, a ga hin ka bangay boro ganaa ga. Nga diiyanoŋ ga faala, zama a si kuna here. Cee booboyan řankaroo ga ti affoo, amma a ga doona ka jiigal tee kaŋ si boro maray (handugogoriya).

Booboyann ra, wircikoynoo ga nga boŋ safar nda pomaati, nusoo ga duu baani, amma dori-izoo ga huru bora kuroo ra, a ga wircoo ka bora gaahamoo yagalam. Bila safaray : nusoo ga duu baani, amma jirbiyan banda ga, nusu taagayan ga fatta bora kuroo ga wala mee fendey ga, wala miyoo ra. Nusey din ga too ngey jirbi iyyey hal'i ga duu baani.

Jiiri booboyan banda ga (jiiri 3 ka koy jiiri 30 cee fooyan) wircoo ga koy jine. Waati din wircoo ga hanse ka futu za boro kuroo ga hala ni tasaa nda ni borkotoo, nda ni linjey, nda ni birey ga.

- Woyey do :

Wircoo sintinoo řankar follokaa no kaŋ ga fatta arey ga. Šankaroo ga tee nusu kaŋ si sar, amma dori-izey ga boobo a ra, a g'i bere baanikoyni ga. Woyboro do, a ga hin ka fatta nga moojinoo kanbala beerey nda

kanbala kaccey ga. Waati din, a ga ti haya kaŋ woyoo ga hin ka dii a nga boŋ se amma, booboyan ra, řankaroo ga fatta woy se nga haykuboo miyoo ga. Woo ga kate woyoo si bay doroo ga soko a ma koy nga boŋ safar.

Takaa kaŋ ga sikka kaa wircoo misoo ra nga ti woyoo ma koy nga wircoo bay lotokor.

- Wircoo taamansawey zankey do :

Woy alhaamilkoyni kaŋ masar beero goo a ga gundoo ga boobo ka hasara, wala a ma ize bukaw hay. Nda izoo hayandi nda hundi, a ga ti masar beerikoyni. Silbawey ti ceetaami nda kanbetaami kuuru huta, wala ndum nusu. Wircoo ga kokor ka futu, a ga izoo wi zankataray ra.

II.- Soppiisi

Moojine wirci no kaŋ dori-izoo maayoo ti gonokokoo.

- arey do, jirbi 3 ka koy jirbi 5 margayan banda ga kaŋ tee nda woy řoppiisikoyni, hinni kaariya ga fatta moojinoo ra. Hinnoo din ga kom, a ga firzi, a ga dandi bankaarawey ga, waani-waani nd'a tun jirbi ra. Bora ga tooši-tooši, toošoo g'a ton-ton. Bora ga moojine linjey ga hew zaa, i ga toošoo ganji dooyan hal'a ga tee toošidii timmante.

- woyey do, wircoo taamansawey ga ti haya tukanteyan. Doriizey (gonokok) ga cindi woyoo kunaa ra nda haykubo miyo ga. Hinni ga dandi woyoo ga kañ doriize booboo goo a ra. Nda wircoo futu, woyo ga gunde kore marayyan maate. Wirco ga hin ka woy ka gun nd'a futu, a mana safar ka boori.

Woy alhaamilkoyni kañ šoppiisi, izoo ga booboo ka yandi nda moozajay kañ kokoroo ga hin ka tee iaawtaray.

* Moojine wircey kañ si booboo ka tee

Nusu baana (šankar mu) :

Moojine wirci no kañ dori-izoo maayoo ti ikeray basiyo“. Nusu baana ga boro dii jirbi 3 ka jirbi 5 margayan banda ga kañ tee nda boro kañ coo n'a dii.

»aa ti nusu kaccu kañ ga bangay boro mojoine ga. »oo ga futu, a ga boraa ka jiigal. Bora kañ nusu na n'a dii si hin ka wircoo bere zama marayyanoo ganji margayan soko wirci ma bere. Nusu baana ayyanoo futu arey ga ka bisa woyey.

2. Nikola nda fawere wircoo :

Moojine wirci no kañ silbawey ti moojine nusu wala fune nusu tukante nda jiigal. Wircoo dori-izoo ga hanse ka hala. Wiroco ga bangay jirbi 5 ka koy jirbi 10 banda ga. Nda wircikoyni nda baanikoyni gaahamey tuku cere ga wircoo ga bangay arey do nda hafeboñ nusu, a ga bangay woyey do nda nusu kañ ga tee kunawey ra. Jirbiyan band a ga, wircikoynoo ga hēe jiigal se.

* Moojine wircey bereyanoo takaa

Booboyan ra :

1. Baanikoyni ma marga nda wircikoyni no ma doroo bere a ga saja din da.
2. Jinawey nda bankaarawey kañ wircikoyni ti sibil kañ na dori-izoo dañ i ga, ga hin ka doro bere baanikoyni ga.

Amma masar beeroo goo nda alhaaliyan kañ d'a ga naadiran (kañ si booboo) ka tee.

Bereyan kañ tee alhaamiltaray ra : wircoo dori-izoo a hin ga ka ntuway deñ ka bere almaleykaa ga.

- alhaamiltaray handu guwaan ka koy zankaa hayandiroo ga. Nda woo tee, zankaa ga hayandi nda masar beeroo.
- alwaadu ga masar beeroo ga duwandi bila boro ma marga nda wircikoyni. A ga hatta ka tee kuri danjan ra kaj mana tee nda kulayan.

*** Taka foo nda moojine wircey ga koray ?**

A si hima boro kaj ga moojine wirci goo m'a tuku. I ga hima ka safar, i ga hin ka safar. Wircey kul takaa.

Waazibi ti borey kul ma moojine wircey tangam. Woo se boro kul ga hima ka ngey misoo bay, a ma dabari tee ka nga boj hallasi i ra. Taka foo nda boro ga ni boj hallasi i ra ? Boro kaj ga naanay sii, wala boro kaj wircoo n'a dii, wey kul boro masi ngey darbay haw, mas'i ka marga.

Boro ga hin ka jejebu dañ ni nda moojine wircey game nda :

- ni gaabandi ni darbawey nda ni gaahamoo ma henen,
- ni ga ni toosidogoo nimay waati kul kaj ni marga ka ben,
- ni si marga nda boro kaj ni si nga takaa bay,

- ni na wiyo bangandi lotokorey se za nga sintinoo ga. Zama ir ga bay kaj moojine wircikoy-ni boobo si ngey boj bayrandi. Jerey mma lotokorey hoo ka koy ngey boj safar jaahilyan do.
- woo kaj ga moojine wircoo goo mana marga nda boro zama hinne nga nda nga margakasinoo mana duu baani.
- wircikoynoo yadda ka koy ka willi lotokoroo do hala safaryanoo ma ben, zama haya no kaj ga hin ka gay.
- ni bay kaj aru nda woy kul ga hin k'a bere cere ga. Woo se ngey boro hinkaa kul no ma safar. Moojine wircey ga safar bila i ma leybu nañ koyoo ga.

Lotokorey mana ti almunaafici : woo se wircikoyney ma naanay kaj i si koy ngey deede, ngey muraadoo ti wircikoynoo ma duu baani.

Masar kaccaa wala bežel

Masar kaccaa wirci no kañ nga mikoroboo maayoo ti tereponem. Wirci no kañ duumi gandaa ra. Nga nda masar beeroo ga waani zama boro si duu a margayan ra. Masar kaccaa si diyandi kala Maali nongu kogey ra.

Masar kacca tereponemoo nda masar beeroo tereponemoo kul ga hima.

- nga bereyanoo

Wirci no kañ marayan si a bere boro ga abada, amma boro ga hin ka hatta k'a kaaya.

Misey kañ g'a bere ti wey :

- boro kañ g'a goo nda woo kañ g'a sii ma tuku cere ga ;

- wircikoynoo nda baanikoyynoo ma haj wala i ma ñaa jinay follokaa ra.
- nga tammasawey nda nga koyjineyanoo : A ga sendi boro ma dii nga tammasawey koogay waate. A ga sendi a ma bara nda nusu kañ g'a bere. Masar nuunawey kañ ti nga silbawey si bangay kala boro miyoo ga, wala nga toosigodoo ga, wala zakarey gamey ra. Tereponemey (masar kacca mikorobey) ga boobo masar nuunawey ra.

Nga silbawey kañ ga sikka kaa a ra ngey ti masar nuune kañ ga fatta boro, meefendey korey ga nda meekuna dori. Yayni waate, masar nuune tefayyan kañ ga kaaray ga fatta boraa fatawey ra wala cee tolawey ra nda wircoo gay boro gaahamoo ra jiiri nda jiiri, a ga hin ka läala hala a ma niinoo hasara, a ma daana berji, a ma hamoo ka futte, a ma guliyaj tee boraa dobey ga.

Hayey kañ ga masar beeroo nda ikaccaa fay

- dori-ize follokaa no ma i kul kate.
- adama-izey hinne no masar beeroo g'i dii, masar kaccaa ga boobo ka duu adama-ize amma a ga hin ka duu adabba mo.
- baalicey hinne no masar beeroo g'i dii, amma ikaccaa ga zanka dii, a ga boro beeri dii.

- ngey bereyanoo :

- ibeeroo : kala wircikoyni nda baanikoyni ma marga.
- ikaccaa : wircikoynao nda baanikoynao gaahamey ma tuku cere ga bila nda i ma marga.
- henen janjay, borey ma boobo cere ga, hamney : wey kul ti dalilyañ kañ ga kate masar kaccaa ma boobo.
- masar beeroo ga bara nongu kul ra, amma ikaccaa si kala ganda kogey hinne ra.
- masar beeroo nda ikaccaa koyjineyanoo kul ga hima.
- ihinkaa kul bandu hinza bara i se amma masar beeroo (nga bandu hinzantoo ga) ga hin ka futu hala a ma kate boro ga : gunde kuna hayey dori, biri dori, bojlondi linji dori.

- masar beeroo ga hin ka kaaya, ikaccaa si kaaya.
- masar kaccaa albasey si bangay kala boro kuuroo ndani birey ga.

- ngey safaryanoo :

Peniselin follokaa no m'i kul safar, amma peniselino adadey ga fay. Adadey din si kala boro jiirey hinnaa bande.

- taka foo nda masar wircey ga koray ?

Wircikoynoo nda nga gorokasiney kul ga hima ka safar.

- wircoo ga safar amma a si ganji a ma yee ka bora dii.
- masar wircey wala wirci tanawey kul se war ga gaabandi ka safarey zaa nda takaa kañ nda i ga hima ka zandi.

- wey kañ ga gonandi ma gonandi,
- wey kañ ga tee pikka ma ti a.

